

ÜNİVERSİTE YILLARI: DEĞİŞME, AYRIŞMA, BİREYSELLEŞME

Dünyada son elli yıllık zaman içinde, hem ekonomik hem de toplumsal alanda yaşanan değişimlerle birlikte, kişilerin yaşamlarında önemli değişiklikler olmuştur. Endüstriyel ve bilgi toplumlarında eğitim hayatının uzaması ve buna bağlı aile kurma yaşındaki artış kişinin kendisini özgürce keşfetmesine olanak tanırken insan yaşamında yeni bir evre ortaya çıkmıştır: “Beliren yetişkinlik dönemi”.

Son dönemde yapılan çalışmalarda bu dönemin geç ergenlikten ve erken yetişkinlikten farklı olduğu öne sürülmektedir (Doğan & Cebioğlu, 2011). Bu dönem onlu yaşların sonlarından yirmili yaşların ortalarına uzanan bir dilim olarak görülmektedir. Bazı çalışmalar da ise yirmili yaşların sonuna kadar uzanan bir periyod olduğu söylenmektedir (Arnett, 2000). Bu dönem üniversite yıllarını da içine alan bir zaman dilimi olmaktadır.

18-25 yaş arası bireylerle yapılan çalışmalarda, bu yaş grubundaki kişilerin birçoğu kendilerini ne ergen ne de yetişkin olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle bu yaş aralığındaki kişiler için geç ergenlik, erken yetişkinlik, yetişkinliğe geçiş ve gençlik gibi kavramların bu yaş evresini tanımlamak için çok da yeterli olmadığı düşünülmüştür. Bu dönemde en göze çarpan şeyin “değişim” olması nedeniyle Arnett (2000) “beliren (emerging)” teriminin daha uygun olduğunu dile getirmektedir.

Eğitimin uzamasıyla beraber, artık bir birey için 10’lu yaşlarının sonunda veya 20’li yaşlarının başında yetişkin rolleri başlamamaktadır. Eskiden ergenliğin bitmesiyle birlikte birçok kişi evlenmekte ve aile kurmaktaydı ancak bugünün şartlarında durum daha farklı. Lisenin bitimiyle beraber kişiler üniversiteye devam etmekte ve geleceğine yönelik kariyer odaklı planlar yapmaktadır. Evlenme, çocuksahibi olma düşüncesi de bu nedenlerle ertelenmektedir.

Peki ya neden yetişkinliğe geçmek eskisinden daha farklı? Bunun tek bir açıklaması yok, bu sorunun cevabı üç boyutta ele alınabilmektedir: ekonomik, demografik ve

kültürel. Bu faktörlerin bu tip geçiş süreçlerinde önemli bir rolü olduğundan bahsedilmektedir. Tarımdan endüstri toplumuna geçiş ekonomik faktörler açısından önemli değişikliklere neden olmuştur. Meslek sahibi olmanın yolları değişmiştir, kariyer olanakları artmıştır, eğitim süresi uzamıştır. Buna bağlı olarak da, ebeveyn olma yaşının artışı demografik bir etmen olarak göze çarpmaktadır (Doğan & Cebioğlu, 2011).

TÜRKİYE'DE BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİ

Bu değişimler, dünyaya paralel olarak Türkiye'de belli bir oranda geçerli olmakta olup, daha çok kentli eğitilmiş kısım için beliren yetişkinlik döneminin varlığından söz edilebilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996). Ülkemizdeki geleneksel toplulukçu yapı, sadece kırsal kesimde değil kentli kesimde de kendini gösterdiğinden, Türkiye'deki beliren yetişkinler Amerika ve Avrupa'daki yaşlıların deneyimlediği bu döneme özgü durumları ve özgürlük duygusunu daha kısıtlı olarak yaşamaktadır (Cebioğlu & Doğan, 2011). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre yükseköğretim kurumlarına devam eden öğrenci sayısı giderek artmaktadır. Bu kurumlara devamın artması aynı zamanda ülkemizdeki üniversite sayılarının artışıyla da ilgilidir. Bu sayısal verilere ek olarak, genç nüfusun evlenme oranı 1970'lerden bu yana gittikçe düşerken, evlenmede cinsiyetler arası fark hala yüksektir. Ortalama ilk evlenme yaşı erkekler için 26,7 iken kadınlar için 23.5'tir. TÜİK verilerine göre, ilk doğumunu yapan kadınların ortalama yaşı 25,2'ye çıkmıştır. 25 yaş altı ilk doğumunu yapan kadınların sayısı azalmakta olup, 25 yaş üstü ilk doğum yapan kadınların sayısı yıllar geçtikçe artmaktadır.

Üniversitelerde yapılan çalışmalarda (Atak, 2005; Parmaksız, 2008 as cited in Doğan & Cebioğlu), öğrencilerin yarısından çoğu "Yetişkinliğe eriştiğinizi düşünüyor musunuz?" sorusuna bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır cevabını vererek kendilerini beliren yetişkin olarak gördüklerini göstermişlerdir. Ancak unutulmamalıdır ki, beliren yetişkinlik dönemi evrensel bir dönem değildir, kültürler ve alt kültürler göre değişkenlik gösterebilir hatta hiç rastlanmayabilmektedir (Doğan & Cebioğlu, 2011).

Birçok kaynakta da belirtildiği gibi, daha çok kırsal kesimde yaşayan, yükseköğretime devam etmemiş, çalışarak ailesine yardımcı olan, evlenip kendi ailesini kurmuş olan bireyler için yetişkinliğe geçiş daha farklıdır. Bu yazı, daha çok şehirde

yaşayıp üniversiteye giden, henüz kendi düzenlerini kurmamış bireylere dair yazılmıştır.

BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ

Birçok makalede beliren yetişkinlik dönemine ait 5 temel özellikten bahsedilmektedir: (Arnett, 2000) Kimlik arayışı, İstikrarsızlık, Kendine odaklanma, Arada kalmışlık hisleri, Sonsuz olanaklar. Bu özellikler sadece bu dönemin özellikleri değildir fakat bu dönemde daha çok ön plandadırlar.

Kimlik Arayışı: Bundan yarım asır önce, kimlik gelişimi sadece ergenliğe mahsus olarak görülmekteydi. Ancak, günümüzde, kimlik keşfinin ergenlikten 20’li yaşların sonuna kadar devam ettiğini görmekteyiz. Bu keşif sürecinde, birey kim olduğunu, hayattan ne beklediğini, ne istediğini anlamaya çalışır. Birçok alanda kimlik arayışı devam eder; iş, ilişkiler, görüşler vb. Pek çok beliren yetişkin, mesleki alanda kendini keşfetmek amaçlı stajlara gider, projelere katılır. Neleri sevdiğini, neleri yapabileceğini keşfetmeye ve sınırlarını tanımaya başlar. Bu süreç beliren yetişkinler için mesleki anlamda bir altyapı çalışması gibidir. Bununla beraber, ilişkiler dünyasında da kişi artık ergenlikte görülen kısa süreli ilişkiler, yerini daha uzun soluklu ilişkilere bırakır. “Nasıl bir hayat istiyorum, bir partner istiyor muyum, yuva kuracağım ve birlikte çocuk sahibi olacağım kişi kim?” gibi sorular zihinde dönmeye başlar. Bir diğer kimlik arayışı da görüşler konusundadır: dünya görüşü, politika ve din alanlarında kişinin düşünceleri oturmaya başlar. Üniversite ortamıyla birlikte birey artık ailesinin ona sunduğu ve belirlediği ortamlardan çıkmasıyla birlikte farklı görüşlerle karşı karşıya kalır. Türkiye’de kimlik keşfi aile değerlerinin izin verdiği sürece ve daha sınırlı alanlarda ortaya çıkabilmektedir. Morsümbül (2013) yaptığı çalışmalara bakıldığında, kimlik arayışıyla beraber riskli davranışların da arttığı görülmektedir. Bu dönemde kişilerin, kendi sınırlarını da keşfetmeye başladıkları için araba kullanırken hız yapmak, çeşitli uyuşturucular denemek gibi kendilerini riskli durumlara sokabilecek davranışlarda buldukları gözlemlenmiştir.

İstikrarsızlık: Bu dönem yapısı gereği değişimlere çok açık bir dönemdir, bu yüzden sabitlik ve istikrar daha arka planda kalan kavramlar olarak göze çarpmaktadır. Beliren yetişkinlik döneminde planlar değişkenlik gösterebilir. Örneęini bir hukuk lisans öğrencisi, hukuk bölümünün farklı alanlarında staj yapabilir daha sonra ne istediğini seçebilir. Türkiye’de mesleki anlamda denemeler ve değişimler ne yazık ki pek mümkün olamamaktadır; ancak öte yandan kişinin ilgi duyduğu bir alanda çalışması, işini severek yapması hayatını daha büyük bir doyum ile yaşamasına imkan tanıyacaktır. Lisede bölüm seçimi zorunluluğu, işsizlik oranlarının yüksek olması kişileri deneyimleyerek öğrenmekten alıkoyabilmektedir. Bu dönemde, planların ve isteklerin değişimi sadece mesleki hayatla sınırlı değildir. İlişkiler dünyasında da kafalar karışabilir, daha önceden sabit gibi görünen durumlarda değişiklikler olabilir. Bütünsel bir kimlik oluşturmaya çalışırken, kendilerine dair de tanımlamalarında tutarsızlık ve istikrarsızlar olabilir.

Kendine odaklanma: Bu dönemde kendine odaklanma olmazsa olmazdır. Kişinin odağının kendine çevrilmesiyle birlikte, kimlik keşfine de olanak tanınır. Bu durum bir yandan da özgürlükleri beraberinde getirir. Ergenlerin ve yetişkinlerin yaşamlarının birçok açıdan başkaları tarafından yapılanmış olduğu düşünöldüğünde bu dönemdeki bireyler daha önce yaşayamadıkları ve belki de daha sonra yaşayamayacakları rahatlığı ve özgürlüğü yaşarlar. Bu dönemin sabit olmaması, değişkenliğe açık olması, hayatın diğer evreleriyle de karşılaştırıldığında sorumluluk ve yapılması gerekenler üzerinden düşünöldüğünde en özgür yaşam dönemi olarak da ele alınmaktadır. Bu dönemde kişi kendine odaklanabildiğinden, içe dönme ve yalnız kalma ihtiyacı da karşımıza çıkmaktadır. Başka bir taraftan da, üniversite hayatında kişi, üniversite ortamının da verdiği olanaklar sayesinde ilgilendiği alanlara yönelebilir, kulüplere üye olabilir ve birtakım organizasyonlara katılabilmektedir. Sosyal ilişkiler ve ilgi alanlarını keşfetmek, kendini tanıma sürecinde kişiye yardımcı olacaktır.

Arada kalmışlık: Yapılan çalışmalarda gözlemlenen, bu dönemdeki kişilerin kendilerini ne ergen ne de yetişkin olarak gördüğüdür. Bu dönemi, yetişkinliğe giden yolda ara bir dönem gibi gördükleri dikkat çekmektedir. Bu dönem için, “yetişkinliğe ulaşma yolunda ilerlenen bir süreç” tanımı uygun bulunmuştur. Yetişkin gibi hissetmenin kriteri de bireyin kendi sorumluluklarını üstlenmesi, davranışsal, düşünsel, duygusal ve ekonomik olarak bağımsızlığını kazanması olarak görülmektedir. Bu kriterlere ulaşmak da günümüzde uzun ve zorlu bir süreçten geçmektedir.

Sonsuz olanaklar: Bu dönemde kişinin karşısına çıkan seçenekler (mesleki, ilişkisel, sosyal) çeşitlilik gösterir. Beliren yetişkinlerin, seçim yapabilme hissi özgürleştirdiği için de hayata daha pozitif ve umutlu bakmakta oldukları gözlemlenmiştir. Ancak bu durum Türkiye’deki beliren yetişkinlik döneminde olan bireyler için tam olarak böyle olmayabilmektedir. Ülkemizin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik nedenlerden ötürü kişi, batıdaki yaşlılarıyla aynı iyimserlikte olamamaktadır, geleceğe yönelik daha kaygılı olabilmektedir.

AYRIŞMA VE BİREYSELLEŞME

Beliren yetişkinlik döneminde ayrışma ve bireyselleşme önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Üniversite, kritik sayılabilecek gelişimsel bir süreci de kapsar. Üniversiteye başlayan beliren yetişkinin hayatında birtakım değişiklikler olur ve yeni bir ortamla karşı karşıya kalır. Bu geçiş dönemi kimileri için rahat geçerken kimileri için ise oldukça zordur. Üniversiteyle evden ayrılma, başka bir şehre veya ülkeye taşınma olabilmektedir. Ülkemizde birçok kişi üniversite için evlerinden ilk kez ayrılmaktadır ve ilk kez kendi düzenlerini kurmaya çalışmaktadır. Üniversiteye geçiş, beliren yetişkinler için birçok özgürlüğü de beraberinde getirir. Sigara ve alkole daha kolay ulaşım, ebeveynlerinden ayrı bir banka hesabı açmak, şahsına ait kredi kartı sahibi olmak gibi. Buna ek olarak, ailelerin gözetiminin azalması, cinselliğin keşfi, aile ilişkilerinin yerini romantik ilişkilerin alması, yeni arkadaş gruplarının oluşumu, akademik ve finansal sorumlulukların artışı, kişinin kendi kendisini disipline etmesi ve özerk bir işleyişe sahip olması bu döneme özgü

olarak ortaya çıkan durumlardır (Mattanah, Lopez & Govern, 2011). Kişinin özerk bir işleyişe sahip olabilmesi için de ilk önce ebeveynlerinden ayrışması gerekir.

Ayrışma ve bireyselleşmenin izlerini kişinin yaşamının erken dönemlerinden itibaren görmekteyiz. Ayrışmak ve onun hemen akabinde gelen bireyselleşme süreci beliren yetişkinlik döneminden de önce en belirgin olarak ergenlik döneminde karşımıza çıkar. Bu dönemde, ergen birey anne ve babasından birtakım yollarla ayrışmaya çalışır: evin dışında daha çok zaman geçirmek, ilgi alanlarının ortaya çıkması ve aile dışında anne ve babanın başka karşılıkları bulunabilen arkadaşlar edinmeye başlanır. Çocukluk döneminde anne ve babayla kurulan özdeşim yerini başka özdeşim nesnelere bırakır (Parman, 2010). Akrabalar, öğretmenler, arkadaşlar ve topluma yön veren ve medyada ön planda olan kişiler bu özdeşim figürleri arasında yer almaktadır. Çocuğun ayrışma bireyselleşme süreci için ebeveynlerinden farklı özdeşim nesnelere araması beklenen bir durumdur.

Ergenlik döneminde başlayan ayrışma bireyselleşme ile birlikte kişi ailesinden daha çok arkadaşlarıyla etkileşim içinde olabilmektedir. Ancak beliren yetişkinlik döneminde kişi aile, arkadaş ve sevgili ilişkilerini gözden geçirir, evden ayrılan bireyin psikolojik olarak ebeveynlerine daha yakın olduğu gözlemlenir. Sağlıklı beliren yetişkinler, ebeveynleriyle olan bağlarını sürdürürler. Bu dönemde, ilişkilere dair ailelerinden neleri alacakları, neleri geride bırakacaklarına ve neleri yeniden oluşturacaklarına dair sorgulamalar başlar. Romantik ilişkiler de bu dönemde önemli bir gelişimsel görev olarak karşımıza çıkar: yakınlık kurma, ilişkiyi sürdürebilme bu dönemde beklenen ilişkisel özelliklerdir.

Bağlanma teorisine göre, güvenli bağlanan çocuk stres seviyesi düşük olduğunda kendi isteğiyle ebeveynlerinden ayrılabilir; ancak stres seviyesi arttığı zaman, çocuk iletişim kurabileceği bir bağlanma figürü arar ve yatışana kadar da bu figürle kalır. Güvenli bağlanan ergen, üniversite için evden ayrılışı bir tür deneyim ve keşif fırsatı olarak görülür. Eğer ebeveynler çocukları için güvenli zemini sürdürebiliyorlar ise, üniversite öğrencisi genç kaygılandığı zaman hala ebeveynleriyle kontağa geçmek isteyecek ve gerektiğinde onları ulaşılabilir bir destek kaynağı olarak görmeye devam edecektir. Bu durum, gencin özerkliğinin gelişmesine tehlike oluşturmaz, aksine destek olacaktır (Mattanah, Lopez &

Govern, 2011). Bu nedenle, beliren yetişkinlik dönemindeki birey için bütün desteklerin ve kaynakların kesilmesi sağlıklı olmayacak, gelişimine köstek olacaktır.

Özetle, beliren yetişkinlik dönemi, zamanın ruhuyla birlikte yeni bir evre ve kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu dönem dünyanın her yerinde aynı yaşanmamaktadır; kültürel, demografik ve ekonomik sebeplere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Ülkemizin istatistik verilerine göre de, batılı toplumlarda olduğu kadar olmasa da bu dönem içerisindeki bireylerin kariyer odaklı olma hali artmakta, çocuk sahibi olma yaşı da ertelenmektedir ve bahsedilen özellikler ve meseleler ülkemizde de görece daha kısıtlı olsa da geçerlidir. Bu kavrama dair çalışmalar ve gözlemler arttıkça yeni bilgiler de açığa çıkacaktır. Bu dönem insan yaşamının en verimli olabileceği, sınırlarını keşfedebileceği bir zaman kesiti olarak hayatımızda yer almaktadır.

Kaynakça

Arnett, J. J. (2000). Emerging Adulthood: A theory of Development From the Late Teens Through Twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480

Atak, H., & Çok, F. (2010). İnsan Yaşamında Yeni Bir Dönem: Beliren Yetişkinlik. *Çocuk Ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(1), 39-50.

Doğan, A., & Cebioğlu, S. (2011, December). Beliren Yetişkinlik: Ergenlikten Yetişkinliğe Uzanan Bir Dönem. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(28), 11-21.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *Family and human development across cultures: A view from the other side*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Mattanah, J. F., Lopez, F. G., & Govern, J. M. (2011). The Contributions of Parental Attachment Bonds to College Student Development and Adjustment: A Meta-Analytic Review. *Journal of Counseling Psychology*, 58(4), 565-596.

Morsünbül, Ü. (2013). Are They Emerging Adults or Emerging Adults Who Are University Students? An Investigation Through Risk Taking and Identity Development. *Elementary Education Online*, 12(3), 873-885.

Parman, T. (2010). *Ergenliğin Yüzleri*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). www.tuik.gov.tr [genç nüfus bilgileri, yüksek öğretime devam oranı, evlenme yaşı ve doğurganlık oranları]